

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ПОЛІТЕХНІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

Стаття присвячена проблемі визначення змісту виховання учнівської молоді, яка навчається у системі професійно-технічної освіти. Розкрито підходи до побудови концепції виховної роботи в політехнічному коледжі; організаційно-педагогічні засади виховної роботи професійного коледжу як основного чинника розвитку творчості учнів. Встановлено, що виховна робота коледжу обумовлена побудованою системою і визначається рівнем готовності випускників до свідомої професійної та суспільної творчої діяльності, подальшого саморозвитку в особистісному та кар'єрному плані.

Ключові слова: політехнічний коледж, виховна робота, творчість.

Постановка проблеми. Незалежна Україна потребує не лише висококваліфікованих працівників, а й конкурентоспроможних, творчих особистостей, які здатні адаптуватися до надзвичайно складних умов життєдіяльності та ринкової економіки. Саме тому учнівська молодь останнім часом виступає провідним об'єктом соціальної політики України і ключовим об'єктом загальнодержавної системи виховання. Зважаючи на концептуальні завдання професійно-технічної освіти, визначені на державному рівні [10, с. 11], провідним напрямом виховної роботи у навчальних закладах цієї системи виступає створення умов для виявлення і реалізації творчого потенціалу молоді через професійно-прикладну та соціально-культурну діяльність.

Метою статті є розкриття організаційно-педагогічних засад виховної роботи професійного коледжу як основного чинника розвитку творчості учнів та студентів.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз наукової літератури засвідчує, що проблемам організації виховної роботи у вищих навчальних закладах різного рівня акредитації присвячено чимало досліджень українських та російських науковців, зокрема В. Андреева, В. Андрющенка, О. Бойка, Г. Ващенко, С. Вітвицької, Н. Волкової, С. Карпенчука, Н. Крилова, В. Кудіна П. Колесника, Н. Опалька, О. Сухомлинської, О. Щербакової та ін. Ефективні педагогічні умови реалізації виховної роботи у професійних навчальних закладах з'ясовували В. Бочарова, А. Воловик, В. Голованов, Л. Марисова, М. Рожков, С. Смірнов, І. Тарапов; проблеми організації виховання через соціально-культуру сферу вивчали Р. Азарова, А. Гончарук, А. Жарков, Т. Комарова, Ю. Красильников, Ю. Стрельцова, С. Шмаков, Н. Ярошенко; через систему самоврядування – Е. Алаєв, А. Бурякін, Н. Восколович, В. Зотов, В. Казаков, А. Холопов та ін. Зауважимо, що на пострадянському просторі ведеться активний пошук науковцями і педагогами-практиками перспективних напрямів реформування системи профтехосвіти, це розвідки С. Батишева, Ю. Кустова, В. Пірожкова, Г. Рудіка, П. Хейфеца та ін.

Виклад основного матеріалу. Вивчення доробку названих та інших дослідників надало підстави констатувати, що системі професійно-технічної освіти сьогодні притаманні такі риси, як: зміна освітньої парадигми, розширення соціальних функцій, оновлення матеріально-технічної бази, індивідуалізація підходів і технологій навчання, трансформація системи виховної роботи через запровадження студентського самоврядування та збільшення уваги до змістовного дозвілля молоді. При цьому, більшість науковців визнають, що система виховної роботи у професійно-технічних навчальних закладах сьогодні знаходиться у стані кризи і тому потребує змістовного і технологічного оновлення.

Зупинимось детальніше на авторських підходах до визначення сутності виховання учнівської молоді та особливостей виховної роботи у професійних коледжах.

Вивчення психолого-педагогічних словників та наукових розвідок вітчизняних дослідників засвідчило, що виховання розглядається як суспільне явище, соціальний процес, психолого-педагогічний феномен. Так, у психологічній літературі найбільш уживаним визначенням поняття "виховання" є таке: "спрямоване формування особистості відповідно до прийнятих ідеалів за допомогою усвідомлених психолого-педагогічних впливів (переконання, емоційне зараження, особистий приклад, залучення до діяльності тощо) з боку педагогів і батьків" [1]; у педагогічній – таке: "цілеспрямований процес, що поєднує об'єктивні умови та суб'єктивні чинники психолого-педагогічного впливу та взаємодію учасників цього процесу" [5]. При цьому, провідними ідеалами виховання у новій національній системі виховання, на думку багатьох українських учених [10],

мають стати ідеї єдності поколінь, націй і народностей України.

Аналіз наукової літератури [1; 2; 4; 7] засвідчив, що визначаючи зміст і сутність виховання, найчастіше говорять про:

- передавання соціального досвіду і світової культури;
- виховний вплив на людину чи групу людей;
- організацію способу життя та діяльності вихованців певних навчальних закладів;
- взаємодію педагога та суб'єкта виховання;
- створення умов для розвитку особистості.

З огляду на те, що в науковій літературі виховання трактується як система, процес, взаємодія, вплив та діяльність, робимо висновок, що це поняття складне, багатоаспектне і багатозначне. Тому, спираючись на означення, наведене в енциклопедії освіти [8], вихованням студентів політехнічного коледжу вважатимемо "усвідомлене і цілеспрямоване зрощування людини як творчої конкурентоспроможної особистості відповідно до специфіки цілей українського суспільства та системи професійно-технічної освіти, у межах якої воно здійснюється".

З точки зору навчального закладу, виховання учнівської молоді – це спланована діяльність педагогічного колективу, спрямована на формування світогляду і свідомості, розвиток певних особистісних якостей, цінностей, поглядів і переконань. Тобто, це практично-перетворювальна діяльність, яка вибудована за структурою: зміст – мета – завдання – вихідні положення – форми – методи – прийоми – результат, і яка покликана забезпечити розвиток трьох сфер особистості: діяльності, спілкування та свідомості. При цьому, основними параметрами, які характеризують позицію суб'єкта виховання та об'єктами, які підлягають виховному впливу з боку педагогів коледжу, виступають ціннісні орієнтації, інтереси, потреби, мотиви, ідеали та життєві перспективи учнівської молоді.

Враховуючи глобальні цілі виховання молоді, визначені стратегічними державними документами [12], метою виховної роботи у політехнічному коледжі обираємо створення об'єктивних і суб'єктивних умов (керованого інтелектуально-культурного простору та розвивального середовища взаємодії) для виявлення і вільного розвитку творчих здібностей, громадянської й професійно-предметної самореалізації, набуття соціально досвіду та гармонізації потреб студентів в інтелектуальному, моральному, культурному й фізичному розвитку. Наголосимо, що при визначенні змісту виховної роботи ми дотримувалися поглядів І. Беха, Б. Бігінаса, В. Петровського та К. Чорної [3; 4] на зміст виховання крізь призму цінностей та якостей особистості, що розвиваються і виявляються у ставленнях до себе та оточення (природи, культури, людей).

З огляду на це, основними завданнями виховної роботи у коледжі, що детермінують принципи та алгоритми взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу, виступають:

- формування у студентів свідомого ставлення до обраної професії, професійно-трудової та загальної культури (економічної, правової, моральної, художньо-естетичної, екологічної), активної громадянської позиції;
- розвиток особистісних якостей, необхідних для продуктивного життя, ефективної професійної діяльності;
- формування навичок продуктивного спілкування і взаємодії, вмінь творчо підходити до розв'язання професійних і життєвих проблем;
- забезпечення інтелектуального насичення та емоційної привабливості дозвілля;
- розвиток професійної психології, формування соціальної, здоров'язбережувальної та життєтворчої компетентностей як основи визначення життєвої траєкторії;
- збереження та збагачення історично-культурних традицій навчального закладу та регіону.

Вивчення психолого-педагогічних джерел засвідчило, що найбільш продуктивними в організації виховної роботи є такі вихідні положення:

- збереження самоцінності кожного вікового періоду – старшого підліткового та ранньої юності через відповідну змістовну наповненість кожного року життя;
- ставлення до учнів і студентів як до рівноправних суб'єктів процесу виховання;
- сприйняття особистості як багатовимірного утворення з власними життєвими

орієнтаціями та потребами;

- синергетичне об'єднання зусиль усіх суб'єктів навчально-виховного процесу;
- варіативність змісту та індивідуалізація впливів, ролі, відповідності та адресності;
- дотримання правил партнерської взаємодії та діалогового спілкування;
- свобода у виборі видів діяльності, форм участі і напрямів розвитку творчості;
- формування особистості, здатної до горизонтальної та вертикальної мобільності (зміна видів діяльності, рівнів участі);
- постійна мотивація і стимулювання діяльності через створення ситуації успіху.

Вивчення досвіду функціонування коледжів засвідчило, що організація педагогічного процесу у коледжі вибудована таким чином, що виховання є процесом дискретним, обмеженим часом і простором, хоча й цілеспрямованим і наступним. При цьому, характерною рисою виховної роботи у коледжі виступає взаємодія суб'єктів педагогічного процесу, побудована на підґрунті зворотного зв'язку про її результативність.

Вивчення структури виховної роботи надало можливість встановити, що виховання здійснюється на соціетарному (вплив всього суспільства – мораль, ідеали, норми та правила), інституціональному (виховання у межах конкретних соціальних інститутів – центри творчості, навчальні заклади і т. ін.), соціально-психологічному (виховання в умовах груп), міжособистісному (взаємодія суб'єктів) та інтраперсональному (самовиховання) рівнях [7]. Аналіз досвіду організації виховної роботи в умовах навчального закладу засвідчив, що тут виховання також реалізується на різних рівнях, а саме:

- мікросоціуму – референтні групи;
- соціальних груп – формальні і неформальні об'єднання;
- мезосоціуму – на рівні навчального курсу;
- макросоціуму – у межах всього навчального закладу.

Спираючись на методологічне підґрунтя та багаторічний досвід роботи, шляхами реалізації зазначених вище завдань виховної роботи обрано: поглиблення духовних контактів учнівської молоді з навколишнім світом, культурою, мистецтвом і природою; залучення до різноманітних видів творчої діяльності (науково-пошукової, дослідно-експериментальної, культурно-просвітницької, суспільно-громадської, оздоровчо-спортивної); створення нових матеріальних і духовних цінностей (оригінальних об'єктів).

Найбільш доцільними методами виховання виступають такі: безпосереднього впливу (наказ, заохочення, прохання); створення ситуацій та обставин для здійснення вчинків, виявлення власної позиції; формування суспільної думки; спільна діяльність. Крім регламентованих (зафіксованих у документах і орієнтованих на формування позитивного досвіду поведінки та соціальної взаємодії) засобів виховання доцільно залучати й неформальні, які стимулюють та мотивують діяльність студентів – традиції, звичаї та ритуали навчального закладу. Наголосимо, що ефективність розв'язання виховних завдань залежить від багатьох чинників та умов, а також від послідовності й логіки застосування методів і засобів виховання.

Усвідомлюючи важливість спільних справ для соціалізації молоді, об'єднання колективу студентської групи в межах якоїсь творчої структури (наприклад, молодіжного клубу), значна увага приділяється заходам, які сприяють розкриттю потенціалу партнерської взаємодії, а саме:

- туристичним походам, краєзнавчим експедиціям;
- вечорам відпочинку, колективним святкам, командним змаганням;
- підготовці друкованих матеріалів для газети, аудіо- та відеоматеріалів для студентського радіо та телебачення (через мережу Internet).

Кінцевий результат виховної роботи в коледжі визначено через такі характеристики й параметри:

- усвідомлена професійна спрямованість;
- культурно-інтелектуальна ерудиція, життєві цінності;
- дисциплінованість та організованість, стиль спілкування;
- уміння працювати в команді, адекватно реагувати на проблеми;
- здатність пристосовуватися до змін, вміння розв'язувати нестандартні ситуації;
- здатність до рефлексії, етичної саморегуляції поведінки;

– конкурентоспроможність.

Висновки дослідження. Отже, у багатогранній сфері проблем, що потребують негайного розв'язання у філософському, соціальному, культурологічному та психолого-педагогічному аспектах чільне місце посідає проблема організації виховання учнівської молоді. Аналіз досвіду функціонування ВНЗ засвідчив, що система виховної роботи є унікальною для кожного навчального закладу, оскільки вона орієнтована на конкретну мету діяльності та контингент учнівської молоді. Виховна робота коледжу покликана забезпечувати не лише змістовно насичене і суспільно значуще життя усіх суб'єктів навчально-виховного процесу, а й можливості для реалізації творчого потенціалу. Результативність виховної роботи коледжу обумовлена побудованою системою виховання (сукупністю цілей і завдань, форм, методів і засобів, а також їх поетапною реалізацією) і визначається рівнем готовності випускників до свідомої професійної та суспільної активності, творчої діяльності, подальшого саморозвитку в особистісному та кар'єрному плані.

Організаційно-педагогічні засади виховної роботи професійного коледжу потребують детального вивчення, яке може бути здійснене в подальших дослідженнях.

Література

1. Аза Л.А. Воспитание как философско-социологическая проблема / Л.А. Аза. – К. : Наукова думка, 1993. – 129 с.
2. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / В.И. Андреев. – Казань: КГУ, 1988. – 228 с.
3. Бех І.Д. Цінності як ядро особистості. // Цінності освіти і виховання: наук.-метод. зб. / за заг. ред. О.В.Сухомлинської, ред. П.Р.Ігнатенка, Р.П.Скульського, упор. О.М. Павліченко. – К., 1997. – С. 8-11.
4. Битинас Б.П. Введение в философию воспитания. / Б.П. Битинас. – М. : Центр духовных ценностей, 1996. – 141 с.
5. Большой энциклопедический словарь. – 2-е изд-ие. – М.: Большая Российская Энциклопедия; СПб.: Норинт, 2000. – С. 1456.
6. Вилинов А.М. Управление социальными системами на основе творчества / Рос. гос. ин-т интеллектуал., собственности : монография. – М.: Изд-во РИИС, 2001. – 261 с.
7. Голованова Н.Ф. Социализация и воспитание ребенка: уч. пос. – СПб.: Речь, 2004. – 272 с.
8. Енциклопедія освіти / Академ. пед. наук України; гол. ред. В.Г.Кремін'я. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
9. Иванов И.П. Энциклопедия коллективно-творческих дел / И.П. Иванов – М. : Педагогика, 1989. – 255 с.
10. Концепция воспитания учащейся молодежи в современном обществе / [Бодалев А.А., Малькова З.А., Новикова Л.И., Караковский Е.С.]. – М., 1991. – 234 с.
11. Матвієнко О.В. Стратегії розвитку середньої освіти в країнах Європейського Союзу / О.В. Матвієнко. – К. : Ленвіт, 2005. – 381 с.
12. Чупров В.И. Молодежь в обществе риска / Чупров В.И.Зубок Ю.А., Уильямс К.. – М. : Наука, 2001. – 230 с.

Н. В. Забабурина

ОСОБЕННОСТИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В ПОЛИТЕХНИЧЕСКОМ КОЛЛЕДЖЕ

Резюме

Статья посвящена проблеме определения содержания воспитания учащейся молодежи системы профтехобразования. Раскрыты подходы к построению концепции воспитательной работы в политехническом колледже; организационно-педагогические условия воспитательной работы профессионального колледжа как основного показателя развития творчества учащихся. Определено, что воспитательная работа колледжа обусловлена построенной системой и определяется уровнем готовности выпускников к сознательной профессиональной и общественно творческой деятельности, дальнейшему саморазвитию в личностном и карьерном плане.

Ключевые слова: политехнический колледж, воспитательная работа, творчество.

FEATURES EDUCATIONAL WORK IN POLYTECHNIC COLLEGE

Summary

The article is devoted the problem of determination of maintenance of education of studying young people of the system of proftekhobrazovaniya. Going is exposed near the construction of conception of an educate work in a polytechnic college; organizational and pedagogical conditions of vocational college education as the main indicator of development of creativity of pupils. Determined that the educational work of the College was built by the system and is determined by the level of preparedness of graduates to professional and socially conscious creative activities, further self-development in personal and career plan.

Key words: polytechnic college, educate work, creation.

УДК: 373.61:65.012.4:37

Л. В. Хомяк

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ В МЕНЕДЖМЕНТ-ОСВІТІ

У статті аналізуються проблеми професіоналізації менеджменту та розглядаються аспекти взаємодії теорії і практики менеджменту, визначаються шляхи подолання проблеми професіоналізації менеджменту в менеджмент-освіті.

Ключові слова: менеджмент-освіта, професіоналізація, професійна підготовка менеджера.

Постановка проблеми. Сучасна економічна ситуація висуває нові, підвищені вимоги до професійних менеджерів, а також до їх кваліфікації та освіти. В Україні менеджмент-освіта постійно вдосконалюється. Одним із шляхів цього вдосконалення є професіоналізація менеджменту, частиною якої є професіоналізація менеджера. Основною складовою роботи менеджера зараз виступають професіоналізм, інтелект, творчий потенціал, загальна та професійна культура, усвідомлення власної ролі та значення. Протириччя, що виникло між вимогами, які висуваються до випускників економічних спеціальностей та наявними методами і змістом менеджмент-освіти визначило проблему, актуальність та недостатня розробленість якої стали підставою для вибору теми нашого дослідження.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема взаємодії теорії та практики менеджменту проявляється в найбільш масових формах у спеціальних вищих навчальних закладах. Збільшення чисельності дипломованих менеджерів нових спеціальностей і спеціалізацій супроводжується зниженням якості підготовки. Комерціалізація процесу навчання, перехід вищів на виробництво освітніх послуг девальвує теоретичну основу навчання в результаті його адаптації на інтереси покупця (замовника, студента). Критерії якості, що вводяться у систему освіти на основі міжнародних стандартів, стають формально-атрибутивними.

Проблеми підготовки менеджерів достатньо розглянуті в науковій літературі. Загальні питання менеджменту, як науки, та професіоналізації менеджменту розглядалися наступними авторами як: Е. Коротков, А. Беляєв, О. Наумов, В. Тихоміров, В. Некрасов. Підвищенням якості підготовки фахівців, формуванням їх професійно важливих якостей займалися такі вчені, як: В. Безпалько, Т. Ільїна, І. Лернер, П. Підкасистий, О. Прядехо, М. Ретивих, Г. Рубіна, С. Симоненко, Т. Шамова та ін. Специфіку професійної підготовки майбутніх менеджерів висвітлено у працях: В. Алексеєвського, Б. Анікіна, О. Віханського, В. Єфремова, В. Зазикіна, Г. Зінченко, И. Кузьміна, В. Тарасова, В. Шепелем та ін.

Мета статті – проаналізувати стан проблеми професіоналізації менеджменту в менеджмент-освіті, розглянути аспекти взаємодії теорії і практики менеджменту та визначити шляхи подолання проблеми професіоналізації менеджменту.

Виклад основного матеріалу. В основу концепції вітчизняного менеджменту покладено поняття управління як виду діяльності людини в соціально-економічній системі. Вітчизняний менеджмент орієнтований на вирішення таких проблем: методології та організації управління; професіоналізації управління; ефективного поєднання методів формального і неформального